

Από το εθνογραφικό πεδίο στο αρχείο: Η οργάνωση ενός αρχείου ψηφιακών αφηγήσεων στις αρχές του 21ου αιώνα¹

Περίληψη: Οι πολυμεσικές βάσεις δεδομένων διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο του νέου τρόπου αφήγησης και καταγραφής ιστοριών, ο οποίος αναπτύσσεται αξιοποιώντας τις πρόσφατες θεωρητικές και μεθοδολογικές εξελίξεις στα επιστημονικά πεδία της προφορικής ιστορίας και της εθνογραφίας σε συνδυασμό με τη ραγδαία εξάπλωση των ψηφιακών τεχνολογιών. Ένα τέτοιο εγχείρημα σχεδιάζεται στο Κέντρον Ερεύνες της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών και στηρίζεται στη χρήση της βάσης-δεδομένων “Stories Matter” που αναπτύχθηκε στο “Centre for Oral History and Digital Storytelling” (Κέντρο Προφορικής Ιστορίας και Ψηφιακής Αφήγησης) του πανεπιστημίου Concordia του Καναδά. Στο κείμενο που ακολουθεί, παρουσιάζεται η επίδραση της ψηφιακής αφήγησης στο αρχείο του Κέντρου –τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν αλλά και τα ερωτήματα που παραμένουν ανοικτά– μέσα από παραδείγματα που προέρχονται από τις προσωπικές μας έρευνες.

Λέξεις-κλειδιά: ψηφιακή αφήγηση, προφορικότητα, αφήγηση, αρχείο, πολυμεσικές βάσεις δεδομένων, εθνογραφία, προφορική ιστορία

Το Κέντρον Ερεύνες της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, ήδη από την ίδρυσή του, το 1918, εστίασε το ενδιαφέρον του στη συλλογή αφηγήσεων κάθε είδους, προφορικές παραδόσεις, τραγούδια, παραμύθια και μύθους, αλλά και βιοϊστορίες κυρίως κατά τις πρόσφατες δεκαετίες. Η προσπάθεια αυτή

---

1. Το άρθρο στηρίζεται σε ανακοίνωση που έγινε στο International Digital Storytelling Conference, Αθήνα, 8-10 Μαΐου, 2014, με θέμα Digital Storytelling in Times of Crisis.

εντάσσεται στο πλαίσιο της καταγραφής, τεκμηρίωσης, έρευνας και μελέτης του λαϊκού πολιτισμού (Polymerou-Kamilaki και Karamanes, 2014). Σήμερα, λοιπόν, ως αποτέλεσμα αυτού του εγχειρήματος, το αρχείο του Κέντρου Λαογραφίας² διαθέτει μια πολύ πλούσια συλλογή που εκτείνεται χρονικά από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι τις μέρες μας. Η αρχειακή αυτή συλλογή περιέχει λαογραφικό και εθνογραφικό πρωτογενές, κυρίως ανέκδοτο αλλά και δημοσιευμένο, υλικό σε γραπτή μορφή. Διαθέτει επίσης μουσικές καταγραφές (Ανδρουλάκη, 2012· Πολυμέρου-Καμηλάκη, 2013· Μακρής, 2003), προφορικές συνεντεύξεις, φωτογραφίες, κινηματογραφικές ταινίες (Καραμανές, 2016) και βίντεο που αφορούν όλες τις εκφάνσεις του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού. Πιο συγκεκριμένα, το Αρχείο Χειρογράφων του Κέντρου Λαογραφίας περιλαμβάνει 7.946, αδημοσίευτα στη μεγάλη τους πλειονότητα, χειρόγραφα, τα οποία έχουν προέλθει αφενός από έρευνες πεδίου των ερευνητών του Κέντρου αφετέρου από έρευνες εξωτερικών συνεργατών και, τέλος, από καταγραφές ανθρώπων με ενδιαφέρον για τον λαϊκό πολιτισμό της ιδιαίτερης στις περισσότερες των περιπτώσεων πατρίδας τους. Το Κέντρο διαθέτει επίσης 30.000 περίπου ώρες μουσικών καταγραφών, 13.000 δίσκους βινυλίου, 40.000 φωτογραφίες, 8.500 μέτρα κινηματογραφικών ταινιών 16mm, καθώς και πολλούς συμπαγείς (CD) και οπτικούς (DVD) δίσκους. Σε όλη τη διάρκεια της λειτουργίας του Κέντρου Λαογραφίας, από το 1918 μέχρι σήμερα, οι ερευνητές του καταγράφουν πτυχές του λαϊκού πολιτισμού περιοχών της Ελλάδας «με συνεντεύξεις, ηχογραφήσεις, φωτογραφήσεις, κινηματογραφήσεις, βίντεοσκοπήσεις, αποτυπώσεις και συμμετοχική παρατήρηση» (Πολυμέρου-Καμηλάκη, 2006: 15).

Στο Κέντρο Λαογραφίας υπάρχει μια μακρά παράδοση συλλογής προφορικού υλικού μέσω της χρήσης, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, δομημένων ερωτηματολογίων (Μέγας, 1975· Σπυριδάκης, 1962· Ήμελλος και Πολυμέρου-Καμηλάκη, 1983) που διαμορφώθηκαν από τους κατά καιρούς ερευνητές του Κέντρου για αυτόν ακριβώς τον σκοπό. Ταυτόχρονα, υπάρχει και μια μακρόχρονη εμπειρία αρχειοθέτησης αυτού του υλικού και κατάταξής του με βάση μια θεματική προσέγγιση που διαμορφώθηκε για την κάλυψη των συγκεκριμένων αναγκών και για μεγάλο χρονικό διάστημα ακολουθήθηκε από τους ερευνητές του Κέντρου (Καραμανές, 2012). Εξάλλου, όπως ήδη είναι γνωστό, στην πρώιμη εποχή της ελληνικής λαογραφίας δινόταν μεγαλύτερη προσοχή στην πληροφορία, εις βάρος κάποτε του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου εντός του οποίου

2. <http://www.kentrolaografias.gr/el/content/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%86%CF%89%CE%BD>

διαμορφώνονταν και εκδηλώνονταν οι πρακτικές, οι συμπεριφορές, τα δρώμενα, οι προφορικές παραδόσεις, οι αντιλήψεις και τα έθιμα που περιέγραφαν οι πληροφορητές στις αφηγήσεις τους. Κάτι ανάλογο συνέβαινε και όσον αφορά στις διαδικασίες της αφήγησης και της συλλογής του υλικού (Herzfeld, 1986: 113-117· Nitsiakos, 2013). Μέχρι τη δεκαετία του 1970 περίπου το προφορικό υλικό στο συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος του γινόταν αντικείμενο κειμενικής καταγραφής από τους ερευνητές του Κέντρου κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο πεδίο και στη συνέχεια εισαγόταν στο αρχείο του Κέντρου με τη μορφή χειρογράφου. Σε ένα επόμενο στάδιο ακολουθούσε η αποδελτίωση των χειρογράφων, η αρχειοθέτηση και η ταξινόμηση τόσο των ιδίων όσο και των δελτίων που είχαν προκύψει από αυτά. Μέχρι εκείνη την περίοδο οι ηχητικές καταγραφές αφορούσαν κυρίως τη συλλογή δημοτικών τραγουδιών και παραδοσιακής μουσικής.

Οι θεωρητικές και μεθοδολογικές εξελίξεις στα επιστημονικά πεδία της λαογραφίας, της εθνολογίας, της κοινωνικής ανθρωπολογίας και της προφορικής ιστορίας, σε συνδυασμό με τη ραγδαία εξάπλωση των ψηφιακών τεχνολογιών έχουν επηρεάσει την εθνογραφική έρευνα πεδίου αναφορικά με τις μεθόδους συλλογής αλλά και τη μορφή του υλικού (οπτικοακουστικό υλικό σε αναλογική και ψηφιακή μορφή). Αυτές οι αλλαγές επηρέασαν τις θεωρητικές και μεθοδολογικές επιλογές των ερευνητών του Κέντρου Λαογραφίας και, τελικά, και τις ερευνητικές πολιτικές του ίδιου του Κέντρου³.

Οι αλλαγές που έχουν αναφερθεί παραπάνω αξιοποιούν τις θεωρητικές έννοιες της αφήγησης και της αναπαράστασης, οι οποίες κερδίζουν συνεχώς έδαφος στις επιστημονικές συζητήσεις. Σύμφωνα με τον Mink (1974: 107-124), η αφήγηση μορφοποιεί ένα σύνθετο δίκτυο σχέσεων, προσφέροντας με αυτό τον τρόπο μια οργανωμένη και περιεκτική εικόνα της πραγματικότητας,

3. Σχετική ανακοίνωση για τη διαχείριση του ψηφιοποιημένου και ψηφιακού υλικού του αρχείου του Κέντρου Λαογραφίας, την ανάπτυξη βάσεων δεδομένων και κοινών τυποποιημένων μεταδεδομένων πραγματοποιήθηκε από τον διευθύνοντα το Κέντρο Ευάγγ. Καραμανέ στο 12ο Συνέδριο της Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore (SIEF) που πραγματοποιήθηκε στο Ζάγκρεμπ (Κροατία) στις 20-25 Ιουνίου 2015 σε συνεδρία με θέμα «Archives, digital collections, on-line databases and the internet» στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι λαογραφικών αρχείων της Ευρώπης και της Βορ. Αμερικής: *Evangelos Karamanes, Aikaterini Polymerou-Kamilaki, Paraskevas Potiropoulos, Ioannis Karachristos*, «From the field into the digital archive: the Hellenic Folklore Research Centre, Academy of Athens in the globalised world». Το γενικό θέμα του Συνεδρίου ήταν «Utopias, Realities, Heritages: Ethnographies for the 21st Century», 12th Congress of Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore (SIEF) (Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb 21-25 June 2015).

ενώ ο Ricoeur (1984: 52) από την πλευρά του όρισε την αφηγηματικότητα ως ένα μέσο κατανόησης της πραγματικότητας. Σύμφωνα, τέλος, με τον LaCapra (1985: 11) οι αφηγήσεις λειτουργούν ενεργά, παράγοντας δομές και πρακτικές, ενώ οι μαρτυρίες δεν είναι απλώς πηγές, αλλά κείμενα τα οποία αναπαριστούν την «πραγματικότητα». Απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να κατανοηθεί πλήρως το νόημά τους αποτελεί το πλαίσιο της αφήγησης, νοούμενο τόσο ως αρχαιολογία της γνώσης όπως την όρισε ο Foucault (1987), όσο και ως διακειμενικότητα. Οι βιογραφικές αφηγήσεις και οι βιοϊστορίες λόγω της αμεσότητάς τους, της διεισδυτικής και συμπληρωματικής φύσης τους, χρησιμοποιούνται ευρέως από τους επιστήμονες επειδή τους παρέχουν νέες δυνατότητες μελέτης της πραγματικότητας, επιτρέποντάς τους να επεκτείνουν τις αναλύσεις τους προς καινούριες κατευθύνσεις (Bertaux, 1981). Αυτά τα πλεονεκτήματα, μάλιστα, αποδεικνύονται τόσο σημαντικά, που αναμφίβολα συντελούν στην υπέρβαση των θεωρούμενων ως αδυναμιών των συγκεκριμένων πηγών, όπως η υποκειμενικότητα και η αδυναμία γενικεύσεων. Εξάλλου, η προφορικότητα, η αφηγηματικότητα, η υποκειμενικότητα, η αξιοπιστία της μνήμης και οι σχέσεις μεταξύ ερευνητή και πληροφορητή αποδεικνύονται τελικά πλεονεκτήματα και όχι μειονεκτήματα εξαιτίας των λεπτών αποχρώσεων που προσθέτουν τόσο στις πηγές όσο και στην ίδια την ιστορική ανάλυση (Portelli, 2006: 32).

Η προφορική ιστορία είναι ίσως το επιστημονικό πεδίο που ωφελήθηκε περισσότερο από τη στροφή προς τη συλλογή αφηγήσεων μέσα από συνεντεύξεις, προκειμένου αυτές οι αφηγήσεις να χρησιμοποιηθούν ως πηγές αφενός για τη μελέτη πολλαπλών πτυχών του παρελθόντος αφετέρου για τη μελέτη της μνήμης και της μνημονικής επικοινωνίας (Frisch, 1979· Thomson, 1990· Passerini, 1979). Ωστόσο, στο πλαίσιο της προφορικής ιστορίας η συνέντευξη δεν λειτουργεί απλώς ως πηγή, αλλά και ως μέσο που δίνει φωνή στους «απλούς» ανθρώπους, μετατρέποντάς τους κατ' αυτό τον τρόπο από παθητικά αντικείμενα της ιστορικής έρευνας σε ενεργά υποκείμενα που συμμετέχουν στη διεξαγωγή της. Ταυτόχρονα, η συνέντευξη είναι ένα μεθοδολογικό εργαλείο που βοηθά τον ιστορικό να φέρει στο φως τις διαφορετικές και συχνά αλληλοσυγκρουόμενες υποκειμενικότητες και αναπαραστάσεις που δίνουν νόημα στο παρελθόν (Grele, 1991· Portelli, 1991· Shopes, 2012). Άλλωστε, το παρελθόν κρύβει πολλές φωνές, οι οποίες δεν οδηγούν αναγκαστικά στην παραγωγή ενός, ενιαίου και μονοσήμαντου νοήματος (LaCapra, 1980: 274· Thompson, 1986).⁴

4. Για μια αναλυτική παρουσίαση της εξέλιξης της Προφορικής Ιστορίας, βλ. Smith (2008).

Η προφορική ιστορία δεν ασχολείται αποκλειστικά με τη μελέτη των κοινωνιών χωρίς γραφή, αλλά μπορεί να είναι το προϊόν επιτόπιας έρευνας σε οποιαδήποτε κοινωνία (Thompson, 1986: 59). Σε κάποιο βαθμό μάλιστα θα λέγαμε ότι συνδέεται με τη λαογραφία αφού και οι δύο μελετούν τον λαό. Ωστόσο, ο τρόπος ορισμού και ερμηνείας του «αντικειμένου» της έρευνάς τους αποτέλεσε σημείο διαφοροποίησης κατά το παρελθόν. Όσοι ασχολήθηκαν με την προφορική ιστορία προσπάθησαν να κάνουν μια «ιστορία από τα κάτω» (Samuel, 1972), σε αντίθεση με πιο παραδοσιακές προσεγγίσεις της ιστορίας, της ανθρωπολογίας και της λαογραφίας, οι οποίες προωθούσαν μια προσέγγιση από τα πάνω, μια και οι ερευνητές αντιμετώπιζαν τα υποκείμενα της έρευνάς τους ως «αυθεντικούς» εκπροσώπους ενός εσωτερικά αδιαφοροποιήτου λαού.

Καθοριστικό ρόλο στη μελέτη και στην ανάδειξη της σημασίας της προφορικότητας διαδραματίζει η ψηφιακή αφήγηση, η οποία θα μπορούσε να οριστεί ως «αφήγηση με τη χρήση πολυμέσων με στόχο τη δημιουργία σύντομων, υποβλητικών και ενημερωτικών ιστοριών... οι οποίες πολύ συχνά είναι αποτέλεσμα συνεργασίας» (High, 2010: 105· Scatena, 2012). Επομένως, η ψηφιακή αφήγηση, που διευκολύνθηκε από τις πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις, συνδυάζει την κριτική σκέψη με τη δημιουργική πράξη (Benmayor, 2009).

Σε υπάρχοντα αρχεία, σαν κι αυτό του Κέντρου Λαογραφίας, η πρώτη αλλαγή που συνήθως επέρχεται από τις θεωρητικές, μεθοδολογικές και τεχνολογικές εξελίξεις, είναι η ψηφιοποίηση των παλαιών χειρογράφων πηγών και η δημιουργία οπτικοακουστικών αρχείων που είναι προορισμένα να υποδεχτούν τόσο τις υπάρχουσες, ψηφιοποιημένες πλέον πηγές, όσο και το νέο υλικό, το οποίο στις μέρες μας καταγράφεται απευθείας σε ψηφιακή μορφή (Πολυμέρου-Καμηλάκη, 2008).⁵ Δύο απαραίτητες προϋποθέσεις για τη συστηματική συλλογή προφορι-

5. Η ψηφιοποίηση του πάσης φύσεως αρχειακού υλικού του Κέντρου Λαογραφίας και η ανάπτυξη βάσεων δεδομένων πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο ευρωπαϊκών κυρίως προγραμμάτων με επιστημονική υπεύθυνη την Αικ. Πολυμέρου-Καμηλάκη, η οποία ανέλαβε τη σχετική πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό των έργων: «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός της Βιβλιοθήκης-Αρχείου του ΚΕΕΛ» (Γ' Κ.Π.Σ., 1996-2000), «Ανάπτυξη Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης του Λαϊκού Πολιτισμού» (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας», 2004-2008) καθώς και τρέχοντα έργα στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ψηφιακή Σύγκλιση», με επιστημονικό υπεύθυνο τον Ευάγγ. Καραμανέ. Βλ. σχετικά Καμηλάκη (2008 και 2009). Επίσης για τη δημιουργία εξειδικευμένων βάσεων δεδομένων βλ. Παπαχριστοφόρου (1999) για τα παραμύθια, Παπαχριστοφόρου (2004) για τις παραδόσεις και Τερζοπούλου και Ψυχογιού (2004) για την Εθνική Μουσική Συλλογή. Επίσης βλ. τα Πρακτικά της Ημερίδας παρουσίασης των αποτελεσμάτων του Έργου «Ανάπτυξη Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης του Λαϊκού Πολιτισμού», Παρασκευή 3 Απριλίου 2009, Αθήνα,

κών αφηγήσεων είναι κατά πρώτον η προσωπική δέσμευση σε αυτό το εγχείρημα των ιδίων των ερευνητών αλλά και των φορέων στους οποίους αυτοί εργάζονται, και κατά δεύτερον η ύπαρξη των απαραίτητων χρηματικών πόρων για τη διεξαγωγή σχετικών ερευνητικών προγραμμάτων και τη δημιουργία αποθετηρίων.⁶

Το ερώτημα που προκύπτει σε αυτό το σημείο είναι αν όλες αυτές οι αλλαγές

Ακαδημία Αθηνών, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο <http://www.kentrolaografias.gr> (πρόσβαση 19/7/2016). Συνολικότερα για τη διαχείριση του ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος του Κέντρου Λαογραφίας και τη δημιουργία ψηφιακών εφαρμογών βλ. Καραμανές (2013).

6. Εκτός από το Κέντρο Λαογραφίας, άλλοι ελληνικοί φορείς που προέρχονται από τον χώρο των κοινωνικών επιστημών, διαθέτουν αξιόλογου μεγέθους συλλογές μνημονικών πηγών και συλλέγουν συστηματικά αφηγήσεις, είναι το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών (<http://www.kms.org.gr>), το Τμήμα Γενεαλογίας και Προφορικής Ιστορίας του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού (www.genealogies.gr), το Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού στην Καλαμαριά (<http://www.iape.org.gr>), το Εργαστήριο Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στον Βόλο (<http://www.ha.uth.gr/index.php?page=soca-lab>), το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, και τα Σπουδαστήρια Λαογραφίας των Πανεπιστημίων Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων. Από τα προαναφερθέντα ιδρύματα το Εργαστήριο Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, το Τμήμα Γενεαλογίας και Προφορικής Ιστορίας του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, το Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού και το Κέντρο Λαογραφίας διαθέτουν αξιόλογα ψηφιακά αρχεία και ασχολούνται, λιγότερο ή περισσότερο συστηματικά, με τις ψηφιακές αφηγήσεις. Συμπληρωματικά προς τα παραπάνω θα πρέπει αναμφίβολα να αναφερθούν και άλλοι φορείς που διατηρούν αρχεία και συλλογές προφορικής ιστορίας, όπως το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο που λειτουργεί στο πλαίσιο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας (<http://www.elia.org.gr/pages.fds?pagecode=03&langid=2&pageid=13>), τα Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (http://askiweb.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=140&Itemid=494&lang=gr), το Αρχείο Προφορικών Μαρτυριών της Εταιρείας Μελέτης της Ιστορίας της Αριστερής Νεολαίας (<http://www.emian.gr/archives/narratives/>), το Αρχείο Προφορικής Ιστορίας της Εταιρείας Διάσωσης Ιστορικών Αρχείων (Ε.Δ.Ι.Α.) 1940-1974 Κεντρικής Δυτικής Μακεδονίας (<http://users.otenet.gr/~edia/framegr.htm>), το Αρχείο Προφορικών Μαρτυριών του Βιομηχανικού Μουσείου της Ερμούπολης (<http://www.ketepo.gr>) και το πρόγραμμα «Η εμπειρία των Εβραίων της Ελλάδας στις Οπτικοακουστικές μαρτυρίες για το Ολοκαύτωμα» της Ομάδας για τη Μελέτη της Ιστορίας των Εβραίων της Ελλάδας (<http://gjst.ha.uth.gr/el/index.php>). Η Ένωση Προφορικής Ιστορίας (<http://www.epi.uth.gr/index.php?page=home>) που ιδρύθηκε το 2013 προωθεί την προφορική ιστορία και τη βιογραφική έρευνα και ενθαρρύνει την καταγραφή αφηγήσεων ζωής, βλ. Βαν Μπουσχότεν, Ρ., Βερβενιώτη, Τ., Μπάδα, Κ., Νάκου, Ε., Πανταζής, Π. και Χαντζαρούλα, Π. (2013). Η σύντομη αυτή περιήγηση κλείνει με την αναφορά στο πρόγραμμα «Η μιλιά, ένας χώρος αφήγησης» του Εργαστηρίου Νέων Τεχνολογιών στην Επικοινωνία, την Εκπαίδευση και τα ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών (<http://www2.media.uoa.gr/medialab/milia/>).

αφορούν αποκλειστικά και μόνο τη μορφή, την ταξινόμηση και τη διαχείριση του καινούριου αρχειακού υλικού, το οποίο, ακριβώς επειδή είναι σε ψηφιακή μορφή, προσφέρει έτσι κι αλλιώς περισσότερες και καλύτερες δυνατότητες αρχειοθέτησης, τεκμηρίωσης και παρουσίασης. Ή μήπως, τελικά, πρόκειται για μια πιο ουσιαστική αλλαγή, η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει ακόμα και την ίδια τη φύση του αρχείου, κι αν ναι, σε ποιο βαθμό;

Η εμπειρία που έχει συσσωρευθεί στο Κέντρο Λαογραφίας έχει δείξει ότι η καταγραφή προφορικών μαρτυριών και η χρήση προφορικού υλικού για ερευνητικούς σκοπούς αναδεικνύουν την προφορικότητα ως μια έννοια κλειδί στην προσπάθεια επαναπροσδιορισμού της έννοιας του αρχείου. Το ενδιαφέρον για την προφορικότητα ανιχνεύεται από τις πιο πρώιμες ακόμα περιόδους λειτουργίας του αρχείου του Κέντρου Λαογραφίας και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, ακολουθώντας, βεβαίως, τις θεωρητικές και τεχνολογικές εξελίξεις στην πορεία του χρόνου:

1. Αρχικά οι ερευνητές επιχείρησαν να καταγράψουν την προφορικότητα, γράφοντας στο χαρτί τα λόγια των πληροφορητών, επιχειρώντας ταυτόχρονα να αποδώσουν μέσω της γραφής και τις όποιες διαλεκτικές φράσεις.

2. Σε επόμενη φάση οι ερευνητές του Κέντρου άρχισαν να ηχογραφούν τις συνεντεύξεις με τους πληροφορητές τους, διανύοντας, όσον αφορά τα τεχνικά μέσα, όλο τον δρόμο από την αναλογική ηχογράφηση σε κασέτες μέχρι την ηχογράφηση με ψηφιακά μέσα (Καραμανές, 2016).

3. Σταδιακά οι ερευνητές του Κέντρου επιχειρούν να συμπεριλάβουν και τις κινούμενες εικόνες στις εθνογραφικές καταγραφές πεδίου, ακολουθώντας και πάλι όλες τις τεχνολογικές εξελίξεις από τις ταινίες των 16mm που χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για την εθνογραφική καταγραφή εθίμων και δρωμένων,⁷ στις αναλογικές καταγραφές σε βίντεο (VHs και H8), ως τα ψηφιακά βίντεο στις μέρες μας. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί ότι στις βιντεοσκοπήσεις, τόσο στις αναλογικές όσο και στις ψηφιακές, εκτός από τις καταγραφές εθίμων, δρωμένων και τεχνικών, συναντάμε ολοένα και περισσότερες συνεντεύξεις.

Ωστόσο, η προφορικότητα ως κυρίαρχη μορφή επικοινωνίας και διατήρησης της μνήμης –και επομένως και του λαϊκού πολιτισμού– και η συνέντευξη ως εργαλείο συλλογής αφηγήσεων δεν είναι τα μοναδικά καινοτόμα χαρακτηριστικά του αρχείου. Κι αυτό γιατί, όπως γνωρίζουμε από παρόμοιες έρευνες, ερευνητής και πληροφορητής συμμετέχουν σε μια δυναμική επικοινωνιακή διαδικασία που

7. Στη μεγάλη τους πλειονότητα αυτές οι ταινίες είναι βουβές και μόνο σε λίγες από αυτές προστέθηκε αργότερα μια ηχητική περιγραφή του περιεχομένου από τον ερευνητή.

στοχεύει στην από κοινού παραγωγή λόγου, πληροφοριών, ιστοριών και εντέλει νοήματος (Portelli, 2006). Επιπλέον, το ενδιαφέρον για τα υποκείμενα της αφήγησης προσθέτει μια νέα διάσταση στην ανάλυση των συνεντεύξεων, αφού οι ερευνητές στρέφονται πια προς τις βιωμένες εμπειρίες των πληροφορητών (Bertaux, 1981· Ferraroti, 1983). Η στροφή αυτή αναδεικνύει εκείνες τις αφηγήσεις, οι οποίες περιγράφουν τις πολλαπλές διαστάσεις της καθημερινής ζωής των μελών της κοινότητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι προφορικές μνήμες και οι προσωπικές ιστορίες συνεισφέρουν σημαντικά στην ανασύσταση των πολλαπλών όψεων του παρελθόντος.

Οι σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτόν τον νέο τρόπο αφήγησης και καταγραφής ιστοριών, καθώς καθιστούν δυνατή τη δημιουργία εξειδικευμένων πολυμεσικών βάσεων δεδομένων, οι οποίες επιτρέπουν όχι απλώς την ένταξη νέων συλλογών σε υπάρχοντα αρχεία, αλλά την ουσιαστική επεξεργασία των συνεντεύξεων (Thomson, 2007). Για το Κέντρο Λαογραφίας η στρατηγική επιλογή δημιουργίας πολυμεσικών βάσεων δεδομένων αποτελούσε σχεδόν μονόδρομο εξαιτίας της μεγάλης ποικιλίας τόσο του περιεχομένου όσο και των μορφοτύπων του ψηφιακού υλικού που φυλάσσεται στο αρχείο του. Πράγματι, το υλικό αυτό περιλαμβάνει ψηφιοποιημένα κείμενα, φωτογραφίες, μουσικές καταγραφές, ηχογραφημένες και βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις, κινηματογραφήσεις και βιντεοσκοπήσεις εθίμων και δρωμένων (Καραμανές, 2013). Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες για την καλύτερη διαχείριση και χρήση του ψηφιακού υλικού. Επιπλέον, η επιλογή αυτή παρέχει τη δυνατότητα αντιμετώπισης κάποιων παλιών αδυναμιών του αρχείου, οι οποίες δεν επιτρέπουν τη διασύνδεση ούτε μεταξύ διαφορετικών ιστοριών ούτε μεταξύ διαφορετικών εκδοχών της ίδιας ιστορίας οι οποίες έχουν καταγραφεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές ή και τόπους, αλλά ούτε και τη διασύνδεση διαφορετικών τύπων υλικού που αφορούν την ίδια ιστορία, π.χ. το ηχητικό ή/και οπτικοακουστικό αρχείο μιας συνέντευξης με το απομαγνητοφωνημένο κείμενό της. Αν παλαιότερα η καταγραφή των συνεντεύξεων θεωρούνταν απλώς ένα χρηστικό εργαλείο που οδηγούσε στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο, οι σύγχρονες θεωρητικές και μεθοδολογικές εξελίξεις, αλλά και οι ανάγκες των ερευνητών, καθιστούν αναγκαία την αναζήτηση των κατάλληλων εργαλείων για την ανάδειξη της πολυσημίας του αρχειακού υλικού. Άλλωστε, η ανάλυση οπτικοακουστικού υλικού ανοίγει νέους δρόμους στην ερμηνεία των ιστοριών ζωής (High και Sworn, 2009), μέσω της αξιοποίησης των νέων πληροφοριών και νοημάτων που έρχονται να προστεθούν στις ιστορίες που περιέχει το απομαγνητοφωνημένο κείμενο μιας συνέντευξης (Sipe, 1991). Η απαγκίστρωση από την κυ-

ριαρχία του απομαγνητοφωνημένου κειμένου,⁸ ξαναφέρνει στο προσκήνιο την προφορικότητα της προφορικής ιστορίας (Frisch και Lambert, 2012· Shopes, 2012). Πέρα από αυτό, δεν θα πρέπει να παραβλέπονται οι πολλαπλές δυνατότητες που προσφέρουν αυτά τα εργαλεία για τη χαρτογράφηση του περιεχομένου των συνεντεύξεων (content mapping), την πλοήγηση και την αναζήτηση πληροφοριών εντός διαφορετικών συνεντεύξεων, διαφορετικών τμημάτων της ίδιας συνέντευξης, ακόμα και μεταξύ ολόκληρων συλλογών από συνεντεύξεις. Εξίσου σημαντικές είναι και οι δυνατότητες που παρέχουν τέτοια εργαλεία για τη συνεργασία μεταξύ του ερευνητή και των πληροφορητών του στο πλαίσιο της ανάλυσης των συνεντεύξεων και, τέλος, οι δυνατότητες διάδοσης αυτών των αρχειακών πηγών στο ευρύ κοινό (Frisch και Lambert, 2012).

Στο Κέντρο Λαογραφίας επιχειρείται η πιλοτική εφαρμογή της ψηφιακής αφήγησης με τη χρήση της πολυμεσικής βάσης δεδομένων προφορικής ιστορίας “Stories Matter”⁹ που δημιουργήθηκε στο “Centre for Oral History and Digital Storytelling” (Κέντρο Προφορικής Ιστορίας και Ψηφιακής Αφήγησης), στο Πανεπιστήμιο Concordia, του Καναδά, μία βάση δεδομένων προφορικής ιστορίας που «ενθαρρύνει την απαγκίστρωση από την απομαγνητοφώνηση, προσφέροντας στους ερευνητές τη δυνατότητα να συνεχίσουν να επεξεργάζονται τις συνεντεύξεις τους με έναν αποτελεσματικό τρόπο χωρίς να θυσιάζουν το ευρύτερο πλαίσιο των ιστοριών ζωής των πληροφορητών τους» (Jessee, Zembrzycki και High, 2011).

Ο βασικός λόγος που οδήγησε στην επιλογή του “Stories Matter” ήταν το γεγονός ότι με το συγκεκριμένο πρόγραμμα δίνεται η ίδια βαρύτητα τόσο στις αφηγούμενες ιστορίες όσο και στις διαδικασίες της συνέντευξης και της αφήγησης. Επιπροσθέτως η βάση δεδομένων προσφέρει στους χρήστες αποτελεσματικά εργαλεία για την τεκμηρίωση των συνεντεύξεων. Με τη βοήθεια των μεταδεδομένων υπάρχει η δυνατότητα να τεκμηριωθούν:

Η διαδικασία της συνέντευξης, δηλαδή τόσο η κάθε συνέντευξη ξεχωριστά όσο και το ευρύτερο ερευνητικό πρόγραμμα μέσα στο οποίο αυτή εντάσσεται. Ταυτόχρονα, η τεκμηρίωση συμπεριλαμβάνει στοιχεία που αφορούν τόσο τον ερευνητή όσο και τον πληροφορητή, το περιεχόμενο της συνέντευξης, δηλαδή τον λόγο που εκφέρεται αλλά και τον τρόπο που αυτός αρθρώνεται, μέσα από τη μελέτη του ήχου και της εικόνας [Εικόνα 1].

8. Η εστίαση στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο εις βάρος όλων των άλλων διαστάσεων μιας συνέντευξης είναι το «σκοτεινό μυστικό» της προφορικής ιστορίας σύμφωνα με τον Frisch (2008: 228).

9. <http://storytelling.concordia.ca/storiesmatter/>

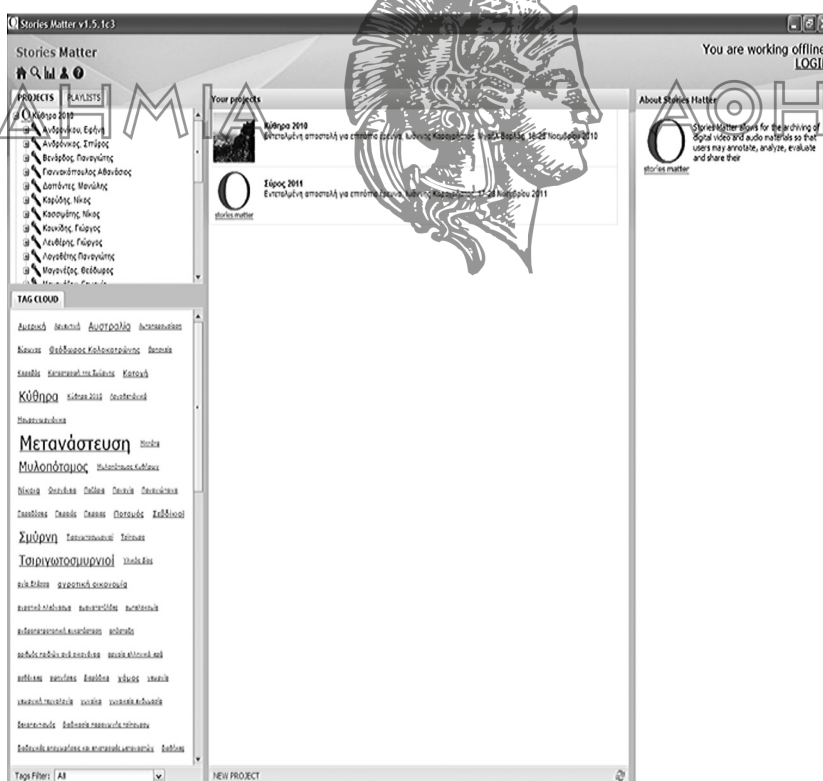
Εικόνα 1

Ταυτόχρονα, με τη χρήση μεταδεδομένων δίνεται η δυνατότητα να δημιουργηθούν νέες ψηφιακές αφηγήσεις, με τη συνένωση επιμέρους αποσπασμάτων των συνεντεύξεων, ενώ υπάρχει και η προοπτική να διαδοθούν οι αφηγήσεις μέσα από το διαδίκτυο, το οποίο προσφέρει νέες δυνατότητες επικοινωνίας τόσο μεταξύ των μελών της ερευνητικής κοινότητας όσο και μεταξύ των ερευνητών και του ευρύτερου κοινού. Ιδιαίτερα το ευρύ κοινό, εκτός από την πρόσβαση στην πληροφορία που του παρέχει η διαδικτυακή βάση δεδομένων, έχει τη δυνατότητα να αποστείλει τις δικές του αφηγήσεις αλλά και να συμμετάσχει ακόμα και στην ερμηνεία των συνεντεύξεων μαζί με τους ερευνητές, σε μια μορφή «συνδιαχείρισης» των καταγραφών (shared authority) (Frisch, 1990· High, 2010).

Με τη σύμφωνη γνώμη των δημιουργών του προγράμματος, επιχειρήθηκαν οι απαραίτητες αλλαγές που είχαν στόχο την προσαρμογή του στις δικές μας ανάγκες. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν τα πρώτα συμπεράσματα από την πιλοτική εφαρμογή της ψηφιακής αφήγησης σε συγκεκριμένες εθνογραφικές καταγραφές από το Αρχείο του ΚΕΕΑ, τα πλεονεκτήματα αλλά και οι προβληματισμοί που ανακύπτουν.

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η παραδειγματική εφαρμογή επιχειρήθηκε με τη χρήση της έκδοσης του προγράμματος που απευθύνεται σε μεμονωμένους χρήστες (client edition) και όχι της έκδοσης για εξυπηρετητή (server edition). Επομένως δεν έχουν διερευνηθεί ούτε τα χαρακτηριστικά της έκδοσης για εξυπηρετητή ούτε οι αναγκαίες απαιτήσεις συστήματος για την εύρυθμη λειτουργία του. Για την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος χρησιμοποιήθηκε εθνογραφικό υλικό από επτά διαφορετικές επιτόπιες έρευνες στο πλαίσιο των ερευνητικών μας αποστολών στα Κύθηρα (2010), στη Σύρο (2011, 2012 και 2013) και στην Κεφαλονιά (2007, 2009 και 2011) [Εικόνα 2]. Η μέχρι τώρα εμπειρία μας επιβεβαιώνει την εύρυθμη λειτουργία του προγράμματος, καθώς αυτό παρέχει τη δυνατότητα για μια συνολική ανάλυση της συνέντευξης, τόσο με την προσθήκη οπτικοακουστικών αρχείων στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο όσο και με τη χρήση όλων των μεταδεδομένων που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Προχωρώντας όμως ένα βήμα περισσότερο, επιχειρήσαμε να συνδέσουμε το εθνογραφικό μας υλικό με αντίστοιχες καταγραφές που υπάρχουν στο Αρ-

Εικόνα 2

χείο του Κέντρου, αποτέλεσμα επιτόπιων ερευνών στους ίδιους τόπους κατά το παρελθόν από παλιότερους ερευνητές. Είναι χαρακτηριστικά τα παραδείγματα που ακολουθούν.

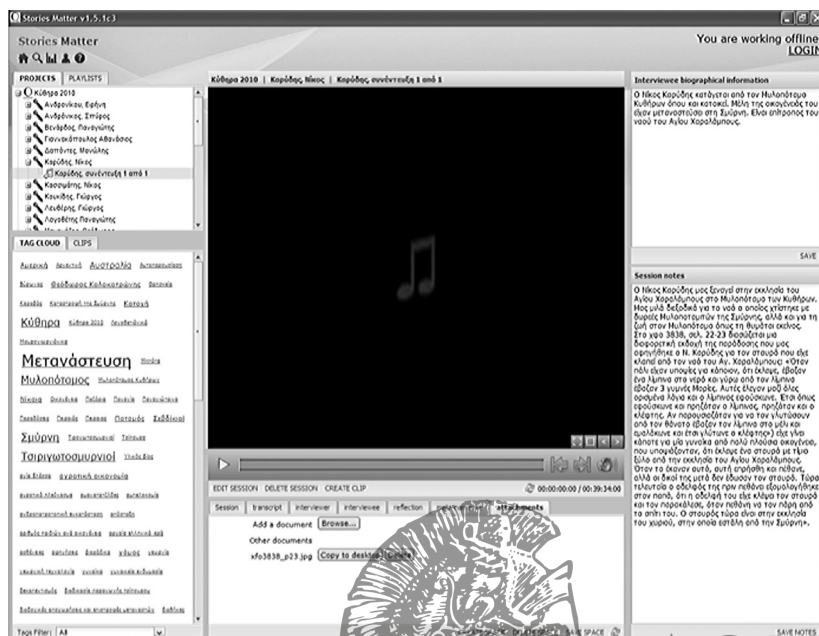
Κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας στα Κύθηρα, οι Ιωάννης Καραχρήστος και Μιχάλης Βαρλάς,¹⁰ κατέγραψαν μια προφορική παράδοση σχετικά με τη μυστηριώδη εξαφάνιση ενός σταυρού από την τοπική εκκλησία ενός οικισμού του νησιού. Καθώς ο σταυρός είχε συμβολική σημασία για τη συγκεκριμένη κοινότητα και αποτελούσε αναπόσπαστο στοιχείο της τοπικής ταυτότητας, ήταν προφανής η σημασία τόσο της απώλειας όσο και της μετέπειτα ανεύρεσης του σταυρού για τους πληροφορητές, μέλη της τοπικής κοινότητας. Για το ίδιο θέμα στο Αρχείο Χειρογράφων του Κέντρου υπήρχε καταγεγραμμένη μια παλιότερη αφήγηση,¹¹ από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και από έναν διαφορετικό πληροφορητή. Το χειρόγραφο που την περιέχει είχε ήδη ψηφιοποιηθεί και είχε μεταφορτωθεί στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων του Κέντρου. Αποφασίστηκε λοιπόν, η σύνδεση στο “Stories Matter” των δύο διαφορετικών καταγραφών της προφορικής παράδοσης, που διέφεραν στον πληροφορητή, στον χρόνο και στο μέσο καταγραφής, με την επισύναψη των ψηφιακών σελίδων από το ηλεκτρονικό αρχείο της παλιάς καταγραφής στη νέα συνέντευξη. Με αυτόν τον τρόπο παρέχεται πλέον, η δυνατότητα παράλληλης ανάγνωσης των δύο διαφορετικών εκδοχών της ιστορίας. [Εικόνα 3 και Εικόνα 4]

Το επόμενο παράδειγμα προέρχεται από την ίδια ερευνητική αποστολή και αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο διαφορετικές καταγραφές μπορούν να συνδεθούν και να εμπλουτίσουν τις βιο-ιστορίες των πληροφορητών. Κατά τη διάρκεια της καταγραφής της ιστορίας ζωής μιας ηλικιωμένης κυρίας, που μεταξύ άλλων ήταν γνωστή για το τραγούδι της στη διάρκεια των πανηγυριών και άλλων τελεστικών δρωμένων, αυτή δεν ήταν σε θέση να τραγουδήσει. Ωστόσο η ανεύρεση στο Αρχείο του Κέντρου παλαιότερων ηχογραφήσεων με την πληροφορήτρια να τραγουδάει, έδωσε τη δυνατότητα επισύναψης των σχετικών αρχείων¹² στη συνέντευξή της και οδήγησε στον εμπλουτισμό της προσωπικής της ιστορίας.

10. Ο Μιχάλης Βαρλάς είναι ιστορικός, ανεξάρτητος ερευνητής. Το 2010 διεξήγαγε μαζί με τον Ιωάννη Καραχρήστο επιτόπια έρευνα στα Κύθηρα στο πλαίσιο μιας ευρύτερης έρευνάς τους που εξετάζει τη μετανάστευση των Κυθηρίων στη Σμύρνη.

11. Κ.Λ., χρο. 3838, σ. 23 (Μεγαλοκονόμου, 1974, Μυλοπόταμος Κυθήρων).

12. Κ.Λ., χρο. 3774, σ. 216-220 (Δευτεραίος, 1973, Κύθηρα) και Εθνική Μουσική Συλλογή, αρ. εισ. 19201, ταιν. 1393 B5, αρ. εισ. 19202, ταιν. 1393 B6, αρ. εισ. 19203, ταιν. 1393 B7 και αρ. εισ. 19204, ταιν. 1393 B8.

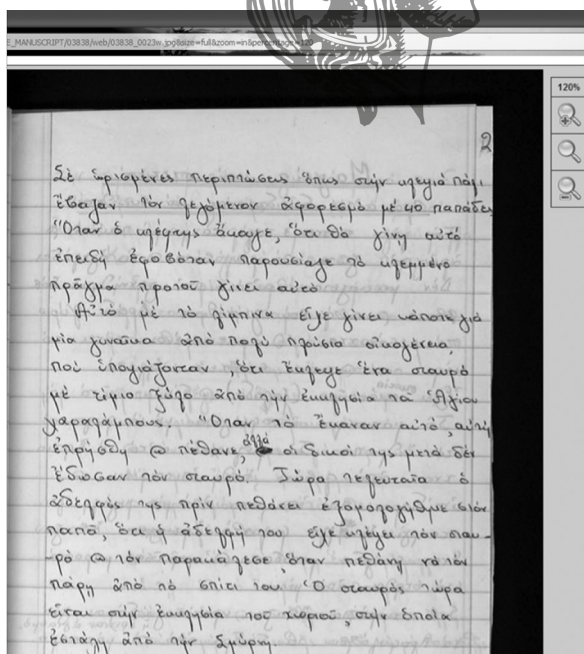

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Εικόνα 3

Εικόνα 4

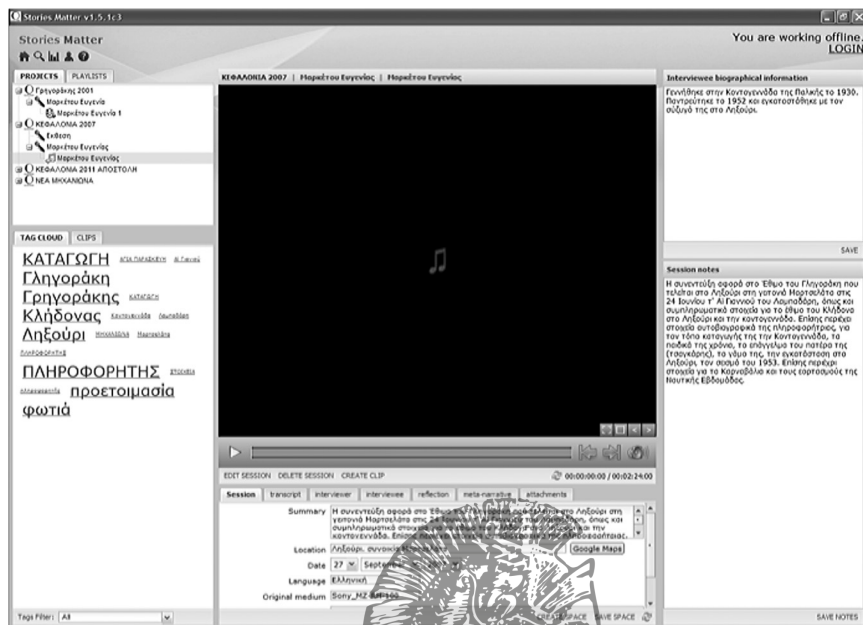

Τα δύο συγκεκριμένα παραδείγματα είναι ενδεικτικά για το πώς μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι παλαιότερες καταγραφές με μια νέα προσέγγιση αλλά και πώς μπορούν να εμπλουτιστούν οι σύγχρονες. Με δεδομένο ότι οι παλαιότερες εγγραφές στο Αρχείο του Κέντρου χρονολογούνται στα τέλη του 19ου αιώνα, αυτό το εγχείρημα μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα χρήσιμο, καθώς επιτρέπει στους χρήστες να παρακολουθήσουν την εξέλιξη κάποιων ιστοριών για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Έχει σημασία να αναφερθεί ότι οι «νέες» ιστορίες προέκυψαν από τη διασύνδεση των πηγών σε ένα ψηφιακό περιβάλλον και η δημιουργία τους διευκολύνθηκε από το γεγονός ότι οι αρχικές ιστορίες είχαν εισαχθεί στις βάσεις δεδομένων.

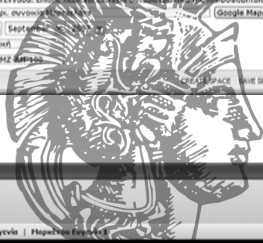
Το πρόγραμμα “Stories Matter” αποδείχθηκε ιδιαίτερα χρήσιμο κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας εθνογραφικού υλικού από καταγραφές εθίμων. Οι δυνατότητες που παρέχει, έδωσαν τη δυνατότητα να συνδεθούν οι οπτικοακουστικές καταγραφές των εθίμων με φωτογραφίες, παλαιότερες γραπτές πηγές και συνεντεύξεις τόσο από συμμετέχοντες σε αυτά όσο και από άλλα μέλη της τοπικής κοινωνίας, με στόχο τη δημιουργία συνεκτικών ψηφιακών αφηγήσεων που αφορούν καθοριστικές στιγμές της τοπικής ιστορίας αλλά και την ίδια την πολιτισμική ταυτότητα των πληροφορητών. Ως παραδειγματικές περιπτώσεις μελετήθηκαν το έθιμο του Γληγοράκη, εθμική πυρά στην Κεφαλονιά στις 24 Ιούνη, που καταγράφηκε από τον Παρασκευά Ποτηρόπουλο, και η Λιτανεία της Παναγίας της Ελπίδας στη Σόρα, τη δεύτερη και την τρίτη Κυριακή του Νοέμβρη, που καταγράφηκε από τον Ιωάννη Καραχρήστο. Η επεξεργασία του εθνογραφικού υλικού από το έθιμο του Γληγοράκη, ανέδειξε μια επιπλέον δυνατότητα. Εκτός από τη σύνδεση του υλικού της εθνογραφικής καταγραφής με παλαιότερες από τον ίδιο τόπο [Εικόνα 5 και Εικόνα 6], επέτρεψε τη διασύνδεση καταγραφών από διαφορετικές περιοχές οι οποίες περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων του Κέντρου. Συγκεκριμένα, τη διασύνδεση του εθίμου του Γληγοράκη με ένα παρόμοιο έθιμο που έχει το ίδιο όνομα και επιτελείται στη Βόνιτσα της Αιτωλοακαρνανίας την Καθαρή Δευτέρα.¹³

Κατά τη διάρκεια της πιλοτικής εφαρμογής του προγράμματος έπρεπε να ληφθούν καθοριστικές αποφάσεις σε σχέση με την τεκμηρίωση των συνεντεύξεων. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες που παρέχει το πρόγραμμα για την προσθήκη επιπλέον πεδίων, αποφασίστηκε να προστεθεί ένα επιπλέον πεδίο στην οθόνη διεπαφής (interface) που αφορά την τεκμηρίωση σε επίπεδο συνέντευξης. Σε

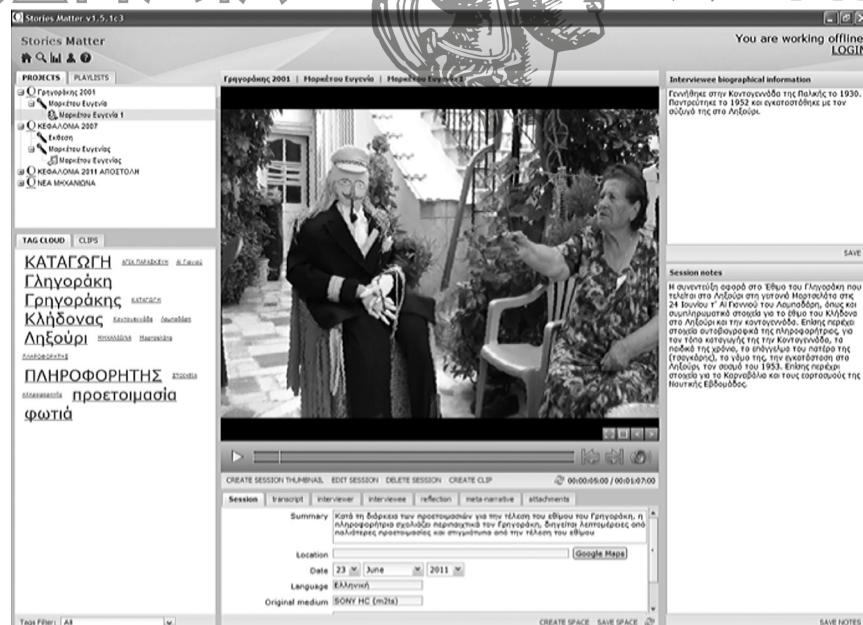
13. Το οπτικοακουστικό υλικό που αφορά στο έθιμο του Γληγοράκη στη Βόνιτσα καταγράφηκε από την Ελένη Ψυχογιού το 2001. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Ψυχογιού (2008: 281-286).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

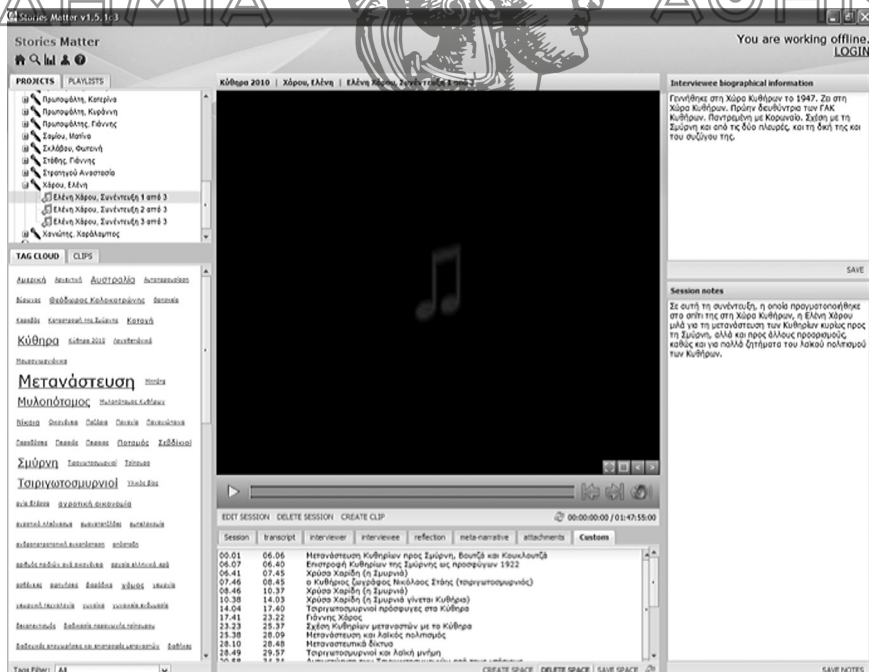

ΕΙΚΟΝΑ 5

ΕΙΚΟΝΑ 6

αυτό το πεδίο ο χρήστης θα προσθέτει έναν θεματικό κατάλογο της συνέντευξης με ταυτόχρονη σήμανση του χρόνου έναρξης και λήξης των αποσπασμάτων στο σχετικό οπτικοακουστικό αρχείο. [Εικόνα 7] Αυτή η δυνατότητα διευκολύνει την πλοήγηση εντός της συνέντευξης και βοηθά στην αναζήτηση συγκεκριμένων πληροφοριών. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να μεταβεί απευθείας στο σημείο εκείνο της συνέντευξης που περιέχει την επιθυμητή πληροφορία, είτε με τη χρήση της μπάρας κύλισης (scroll bar), είτε επιλέγοντας κάποια εγγραφή στον θεματικό κατάλογο της συνέντευξης, που θα μπορούσε να λειτουργεί ως ένας ενεργός σύνδεσμος. Θεωρούμε ότι αυτή η διαδικασία δεν οδηγεί σε επικαλύψεις με τη δυνατότητα δημιουργίας αποσπασμάτων (clips) που ήδη υπάρχει στο πρόγραμμα. Οι χρήστες θα είναι ακόμα σε θέση να δημιουργούν αποσπάσματα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους, στην έρευνα, σε παρουσιάσεις ή δημοσιεύσεις. Θα μπορούσε, λοιπόν, να υποστηριχτεί ότι η επισήμανση του χρόνου έναρξης και λήξης των αποσπασμάτων θα μπορούσε να προστεθεί απευθείας στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο της συνέντευξης. Σε αυτή την περίπτωση όμως ο χρήστης θα περιοριζόταν στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο και θα έχανε τη δυνατότητα διασύνδεσής του με το οπτικοακουστικό αρχείο, δηλαδή τη δυνατότητα μιας συνολικής μελέτης της συνέντευξης.

Εικόνα 7

Μια ιδιαίτερα χρήσιμη επιλογή των δημιουργών του προγράμματος για την τεκμηρίωση των συνεντεύξεων είναι η χρήση των λέξεων κλειδιών (tags, keywords), με ελεύθερη επιλογή λέξεων, αντί για τη χρήση προκαθορισμένου λεξιλογίου. Αυτό επιτρέπει στους χρήστες να τεκμηριώσουν με πληρότητα όλες τις πτυχές της συνέντευξης (Frisch και Lambert, 2012). Θα μπορούσε όμως να υπάρξει μια μικρή τροποποίηση που θα διευκόλυνε ακόμη περισσότερο τη διαδικασία της τεκμηρίωσης. Καθώς ο χρήστης πληκτρολογεί μια λέξη-κλειδί, η εμφάνιση ως προτεινόμενης λέξης μιας από τις ήδη υπάρχουσες που αρχίζουν με τα ίδια γράμματα θα του έδινε την επιλογή είτε να τη χρησιμοποιήσει είτε να επιλέξει να προσθέσει μια διαφορετική, νέα λέξη-κλειδί που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του. Η δυνατότητα επιλογής από τις ήδη υπάρχουσες, μια πρακτική ευρέως διαδεδομένη στο διαδίκτυο, μειώνει την πιθανότητα δημιουργίας πολλαπλών εγγραφών είτε εξαιτίας λαθών στην πληκτρολόγηση είτε εξαιτίας της χρήσης συνωνύμων. Με αυτόν τον τρόπο διατηρείται το πλεονέκτημα της χαρτογράφησης του περιεχομένου των συνεντεύξεων μέσα από ένα ανοιχτό σύστημα αλλά, από την άλλη, περιορίζονται ή ελέγχονται κάποιες αδυναμίες του.

Οι παραπάνω επισημάνσεις είναι ενδεικτικές για τις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η χρήση του συγκεκριμένου ή παρόμοιου προγράμματος ψηφιακής αφήγησης, σε ένα ερευνητικό κέντρο όπως το Κέντρο Λαογραφίας. Ωστόσο, προκειμένου ένα τέτοιο πρόγραμμα να είναι λειτουργικό και σε πλήρη αντιστοιχία με τις ανάγκες του Κέντρου Λαογραφίας θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κάποιες σημαντικές παράμετροι, όπως:

- να διασφαλιστεί η διασύνδεση ανάμεσα στη βάση δεδομένων του προγράμματος ψηφιακής αφήγησης, όπως το “Stories Matter”, και την υπάρχουσα βάση δεδομένων του Κέντρου Ερεύνες Ελληνικής Λαογραφίας, SCCM (Systema Cultural Content Management, v1.1.3).
- να δημιουργηθεί η δυνατότητα σύνδεσης του περιεχομένου της βάσης δεδομένων του Κέντρου με το “Stories Matter” αντί για την απλή επισυνάψή του, δυνατότητα που υπάρχει τώρα. Τέτοιου είδους σύνδεση προσφέρει μια περισσότερο δυναμική πρόσβαση στο περιεχόμενο από ό,τι οι απλές επισυνάψεις.
- να δοθεί η δυνατότητα στους χρήστες να ανοίγουν τα επισυναπτόμενα αρχεία μέσα στο πρόγραμμα “Stories Matter” αντί να το κάνουν αυτό εξωτερικά, αντιγράφοντάς τα στην επιφάνεια εργασίας από όπου μπορούν να τα ανοίξουν. Αυτό θα διευκόλυνε τη σύνδεση με αρχεία που δεν βρίσκονται στην υπάρχουσα βάση δεδομένων του Κέντρου.
- να υπάρξει η δυνατότητα απευθείας διασύνδεσης συνεντεύξεων είτε από την ίδια είτε από διαφορετικές έρευνες. Αυτή τη στιγμή ο χρήστης μπορεί να πλοηγηθεί σε διαφορετικές συνεντεύξεις μόνο μέσα από τις λέξεις

κλειδιά. Η δυνατότητα του χρήστη να δημιουργήσει παρόμοιες συνδέσεις θα οδηγήσει σε ένα δυναμικό «υπερ-κείμενο» (hyper-text), που θα παραπέμπει άμεσα σε συγκεκριμένα αποσπάσματα του οπτικοακουστικού αρχείου και θα είναι πλήρως προσαρμοσμένο στις ανάγκες του.

Οι συγκεκριμένες ιδέες και προτάσεις που κατατέθηκαν ως τώρα αναφορικά με τη δυνατότητα δημιουργίας ενός προγράμματος ψηφιακής αφήγησης, αποτελούν μια συμβολή στο ευρύτερο εγχείρημα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας για τον εκσυγχρονισμό της υπάρχουσας βάσης δεδομένων του, την ολοκλήρωση της ψηφιοποίησης του Αρχείου του και τη δημιουργία μιας δυναμικής διαδραστικής διαδικτυακής πύλης που θα διευκολύνει τη διαδραστική επικοινωνία του Κέντρου τόσο με επιστήμονες ερευνητές όσο και με το ευρύ κοινό. Ο εκσυγχρονισμός της βάσης δεδομένων του Κέντρου θα διευκόλυνε τη διασύνδεση με βάσεις δεδομένων σαν αυτή που αναλύθηκε σε αδρές γραμμές ως τώρα. Από την άλλη, η διαδραστική διαδικτυακή πύλη θα συνέβαλε στη διάδοση των συνεντεύξεων και των ψηφιακών αφηγήσεων. Θα βοηθούσε, δηλαδή, μέσα από διαβαθμισμένα επίπεδα πρόσβασης και πάντα σε συνάρτηση με ό,τι αφορά στα πνευματικά δικαιώματα και στα ζητήματα δεοντολογίας, τη διάδοση των αφηγήσεων του αρχείου του Κέντρου στο ευρύ κοινό. Ταυτόχρονα, θα επέτρεπε στους εξωτερικούς χρήστες να στείλουν σχετικό υλικό προκειμένου να εμπλουτίσουν τη βάση δεδομένων και τις υπάρχουσες αφηγήσεις. Τέλος, θα έδινε τη δυνατότητα στους ερευνητές του Κέντρου για την από κοινού επεξεργασία του εθνογραφικού υλικού με άλλους ερευνητές αλλά ακόμα και με τους πληροφορητές που θα ήθελαν να συμβάλλουν με τις δικές τους απόψεις σε αυτή τη διαδικασία, στο πνεύμα της συνδιαχείρισης της εθνογραφικής καταγραφής, όπως ήδη έχει αναφερθεί.

Αυτή η προοπτική, παρά τα νεωτερικά της χαρακτηριστικά, δεν έρχεται σε αντίθεση με την παράδοση του Κέντρου Λαογραφίας. Όπως προκύπτει από την ιστορία του Κέντρου, ένα μεγάλο μέρος του αρχειακού του υλικού αποτελείται από καταγραφές δασκάλων, φοιτητών αλλά και τοπικών λογίων με τη χρήση βοηθητικών ερωτηματολογίων που τους είχαν σταλεί από το Κέντρο Λαογραφίας. Σήμερα τα δομημένα ερωτηματολόγια θα μπορούσαν να αντικατασταθούν από οδηγούς έρευνας που θα συνοδεύονται από επιλεγμένες δημοσίευτες πηγές και συνεντεύξεις. Στο πλαίσιο αυτό, επομένως, η διαδικτυακή πύλη του Κέντρου Λαογραφίας θα μπορούσε να λειτουργεί ως ένας ψηφιακός τόπος δημόσιας ιστορίας.

Η βάση δεδομένων και οι ψηφιακές αφηγήσεις που προκύπτουν από αυτή, θα μπορούσαν να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο:

- για παρουσιάσεις και συνέδρια
- ως εκπαιδευτικό υλικό σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης
- ως πληροφοριακό υλικό στη διαδικτυακή πύλη του Κέντρου Λαογραφίας

- για τη δημιουργία πολυμεσικών ντοκιμαντέρ (web documentaries)
- για τη δημιουργία ηλεκτρονικών βιβλίων (E-books).

Όσον αφορά στην τελευταία περίπτωση αξίζει να αναφερθεί ότι παρόμοιες δημοσιεύσεις δίνουν τη δυνατότητα για μια πλήρη ενσωμάτωση των αφηγήσεων στον επιστημονικό λόγο. Οι ήχοι, οι εικόνες, οι μη λεκτικές συμπεριφορές και μορφές επικοινωνίας, αποτελούν πτυχές της αφήγησης που δεν μπορούν μεν να αποτυπωθούν πλήρως σε λέξεις, συμβάλλουν όμως σε μια συνολική διερεύνηση της αφήγησης. Επιπλέον, η πιθανή ενσωμάτωση οπτικοακουστικών αποσπασμάτων στα ηλεκτρονικά βιβλία αποτελεί πρόκληση και για έναν άλλο λόγο: θα μπορούσε να μεταβάλει την ίδια τη φύση του επιστημονικού λόγου και να προτρέψει τους επιστήμονες να εξερευνήσουν τα όρια και τις δυνατότητες που παρέχει αυτή η δυνατότητα για μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση των υπό μελέτη φαινομένων.

Καθώς είναι κοινά αποδεκτό ότι στο πλαίσιο του λαϊκού πολιτισμού οι προφορικές αφηγήσεις είναι ένα σημαντικό μέσο για τη μεταβίβαση της γνώσης, η εμπειριστατωμένη μελέτη και κατανόηση τους, μέσα από τις δυνατότητες που προσφέρει η ψηφιακή καταγραφή και επεξεργασία τους, συμβάλει –σε ένα άλλο επίπεδο– σε μια νέα προσέγγιση και ερμηνεία του όρου λαϊκός, δηλαδή, τελικά, της ίδιας της έννοιας του λαού. Αυτή η προσέγγιση διαφέρει από τις παραδοσιακές, ρομαντικές προσεγγίσεις του όρου που εκλαμβάνουν τον λαό σαν μια ομοιογενή μάζα ατόμων, όπως και από μια γκραμσσιανή προσέγγιση που περιορίζει τον όρο στα υποτελή κοινωνικά στρώματα και εστιάζει στη διαμάχη μεταξύ της λαϊκής και της κυρίαρχης ιδεολογίας (Gramsci, 1985; Cirese, 1982). Αυτή η νέα προσέγγιση, επηρεασμένη από την έννοια του πλήθους (multitude) (Hardt και Negri, 2004: 8-12), κατανοεί τον λαό ως μια πολλαπλότητα, ένα σύνολο δηλαδή από ατομικότητες σε μια διαρκή κατάσταση διαλόγου και αλληλεπίδρασης. Θεωρούμε ότι η προτεινόμενη βάση δεδομένων μπορεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο για την καταγραφή, τη μελέτη και την ερμηνεία αυτών των ατομικοτήτων, οι οποίες, μέσα από την ποικιλομορφία τους, συνθέτουν μια συλλογικότητα, τον λαό. Προεκτείνοντας αυτή τη συλλογιστική, εκτιμάται ότι η προτεινόμενη οργάνωση και διαχείριση του οπτικοακουστικού αρχείου προσφέρει νέες δυνατότητες στον τομέα της έρευνας, δίνει φωνή σε συχνά ξεχασμένα ιστορικά υποκείμενα, ενισχύει το ενδιαφέρον τόσο της επιστημονικής κοινότητας όσο και του ευρύτερου κοινού για μια διαφορετική προσέγγιση της τοπικής ιστορίας και υποστηρίζει, τέλος, τον διάλογο μεταξύ των ερευνητών και των τοπικών κοινοτήτων, αναδιαμορφώνοντας εν τέλει και την ίδια την έννοια του αρχείου.¹⁴

14. Για μια σύγχρονη συζήτηση για τη συγκρότηση και τη λειτουργία των αρχείων βλ. Basu και De Jong, 2016, το εισαγωγικό άρθρο στο σχετικό αφιέρωμα του περιοδικού Social Anthropology.

Βιβλιογραφία

- Ανδρουλάκη, Α. (2012), Το Κέντρο Λαογραφίας και η Εθνική Μουσική Συλλογή: Παλαιοί και σύγχρονοι προσανατολισμοί της μουσικής έρευνας, στο Καμηλάκης, Π. και Ποτηρόπουλος, Π. (επιμ.), *Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης και το Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας: Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνέδριου*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας αρ. 23, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, τόμ. Α', 105-129.
- Βαν Μπουσχότεν, Ρ., Βερβενιώτη, Τ., Μπάδα, Κ., Νάκου, Ε., Πανατζής, Π. και Χαντζαρούλα Π. (επιμ.) (2013), *Γεφυρώνοντας τις γενιές: Διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής στον 21ο αιώνα. Προφορική ιστορία και άλλες βιο-ιστορίες*, Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Βόλος 25-27 Μαΐου 2012, Βόλος: Ένωση Προφορικής Ιστορίας, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο http://www.epi.uth.gr/uploads/2013_proceedings.pdf (πρόσβαση 15/7/2016).
- Ήμελλος, Σ.Δ. και Πολυμέρου-Καμηλάκη, Α. (1983), *Παραδοσιακός Υλικός Βίος του Ελληνικού Λαού (Ερωτηματολόγιο)*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας αρ. 17, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Καραμανές, Ε. (2012), Προσεγγίσεις του υλικού βίου κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου: το Λαογραφικό Αρχείο, στο Καμηλάκης, Π. και Ποτηρόπουλος, Π. (επιμ.), *Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης και το Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας: Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνέδριου*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας αρ. 23, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, τόμ. Α', 403-445.
- Καραμανές, Ε. (2013), Διαχείριση ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος και δημιουργία λαογραφικών ψηφιακών εφαρμογών: Όροι διατήρησης και της μεταβίβασης της λαογραφικής κληρονομιάς στην εποχή του διαδικτύου, *Λαογραφία*, 42, 407-422.
- Καραμανές, Ε. (2016), Κινηματογραφικές καταγραφές στο πλαίσιο των επιτόπιων λαογραφικών ερευνών του Κέντρου Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών. (Συμβολή στην μελέτη της ιστορίας του Λαογραφικού Αρχείου / Κέντρου Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών), στον παρόντα τόμο.
- Μακρής, Ε. (επιμ.) (2003), *Οι δύο όψεις της ελληνικής μουσικής κληρονομιάς - Αφιέρωμα εις μνήμην Σπυρίδωνος Περιστέρη*, Πρακτικά Μουσικολογικής Συνάξεως (Μέγαρον Ακαδημίας Αθηνών (10 και 11/11/2000), Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας αρ. 18, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Μέγας, Γ.Α. (1975), *Ζητήματα Ελληνικής Λαογραφίας, Ανατύπωσης [των τριών τευχών-ανατύπων από την Επετηρίδα του Λαογραφικού Αρχείου, 1939-1949]*, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Παπαχριστοφόρου, Μ. (1999), Η βάση δεδομένων για τα παραμύθια: Προβληματισμοί και μέθοδος, *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας*, 28, 257-278.
- Παπαχριστοφόρου, Μ. (2004), Το ζήτημα της κατάταξης των παραδόσεων και οι παραδόσεις του Λαογραφικού Αρχείου, *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας*, 29-30, 147-162.
- Πολυμέρου-Καμηλάκη, Α. (2006), *Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας: Ιστορικό, Προγράμματα Ανάπτυξης, Εκσυγχρονισμός*, 3η έκδοση αναθεωρημένη, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Πολυμέρου-Καμηλάκη, Α. (2008), *Ανάπτυξη Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης του Λαϊκού Πο-*

λιτισμού στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας», Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.

Πολυμέρου-Καμηλάκη, Α. (2009), Η ψηφιοποίηση των Αρχείων του Κέντρου Ερεύννης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, στο *Ημερίδα παρουσίασης των αποτελεσμάτων του Έργου «Ανάπτυξη Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης του Λαϊκού Πολιτισμού» του Κέντρου Ερεύννης της Ελληνικής Λαογραφίας στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας», Παρασκευή 3 Απριλίου 2009, Αθήνα*, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο www.kentrolaografias.gr (πρόσβαση 19/7/2016).

Πολυμέρου-Καμηλάκη, Α. (2013), Στοιχεία για τις καταγραφές δημοτικών τραγουδιών από τον Κωνσταντίνο Ψάχο στο Αρχείο του Κέντρου Ερεύννης της Ελληνικής Λαογραφίας, στο Καραμανές Ε. (επιμ.), *Κωνσταντίνος Ψάχος: Ο Μουσικός, ο Λόγιος. Πρακτικά Ημερίδας, Ακαδημία Αθηνών 30 Νοεμβρίου 2007*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύννης της Ελληνικής Λαογραφίας αρ. 29, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 11-27.

Σπυριδάκης, Γ. (1962), *Οδηγία προς συλλογήν λαογραφικής ύλης, (Ανάπτυπον εκ της Επετηρίδος του Λαογραφικού Αρχείου, τομ. 13-14 [1960-1961])*, Αθήνα.

Τερζοπούλου, Μ. και Ψυχογιού, Ε. (2004), Ψηφιακή βάση δεδομένων για την Εθνική Μουσική Συλλογή του Κέντρου Λαογραφίας, *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύννης της Ελληνικής Λαογραφίας*, 29-30, 61-74.

Ψυχογιού, Ε. (2008), «Μαυρηγή» και Ελένη: *Τελετουργίες Θανάτου και Αναγέννησης*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύννης της Ελληνικής Λαογραφίας αρ. 24, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.

Basu, P., και De Jong, E. (2016), *Utopian archives: decolonial affordances: Introduction to special issue*, *Social Anthropology*, 24(1), 5-19.

Benmayor, R. (2009), Theorizing through Digital Stories: The Art of “Writing Back” and “Writing For”, *Academic Commons*, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://fyse2015.files.wordpress.com/2015/09/benmayor.pdf> (πρόσβαση 12/9/2016).

Bertaux, D., (1981), From the life-history approach to the transformation of sociological practice, στο Bertaux, D. (επιμ.), *Biography and society: The life history approach in the social sciences*, London: Sage, 29-45.

Cirese, A.M., (1982), Gramsci's Observations on Folklore, στο Sassoon, A.S. (επιμ.), *Approaches to Gramsci*, London: Writers and Readers, 212-247.

Ferrarotti, F., (1983), *Histoire et Histoires de Vie*, Paris: Librairie des Méridiens.

Foucault, M., (1987), *Η αρχαιολογία της γνώσης*, μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης, Αθήνα: Εξάντας.

Frisch, M., (1979), Oral history and Hard Times: A review essay, *Oral History Review*, 7, 70-79.

Frisch, M., (1990), *A Shared Authority: Essays on the Craft and Meaning of Oral History*, Albany: State University of New York Press.

Frisch, M., (2006), Oral History and the Digital Revolution: Toward a Post-Documentary Sensibility, στο Perks, R. και Thomson, A. (επιμ.), *The Oral History Reader*, New York: Routledge, 102-114 (1η έκδοση Νέα Υόρκη 1998).

Frisch, M., (2008), Three Dimensions and More: Oral History Beyond the Paradoxes of Method, στο Hesse-Bibe, S. και Levy, P. (επιμ.), *The Handbook of Emergent Methods*, New York: Guilford, 221-238.

- Frisch, M. και Lambert, D., (2012), Mapping Approaches to Oral History Content Management in The Digital Age, στο Boyd, D., Cohen, S., Rakerd, B. και Rehberger, D. (επιμ.), *Oral History in the Digital Age*, Washington, D.C.: Institute of Library and Museum Services, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: Oral History in the Digital Age, <http://ohda.matrix.msu.edu/2012/07/mapping/> (πρόσβαση 16/7/2016).
- Gramsci, A., (1985), Observations on Folklore, στο Gramsci, A., *Selections from Cultural Writings*, επιμ. Forgacs, D., Cambridge: Harvard University Press, 188-195.
- Grele, R., (1991), *Envelopes of Sound: The Art of Oral History*, New York: Praeger.
- Hardt, M. και Negri, A., (2004), *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*, New York: Penguin Press.
- Herzfeld, M., (1986), *Ours Once More: Folklore, Ideology and the Making of Modern Greece*, New York: Pella.
- High, S. και Sworn, D., (2009), After the Interview: The Interpretive Challenges of Oral History Video Indexing, *Digital Studies / Le Champ Numérique*, 1(2), διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: Digital Studies / Le champ numérique, http://www.digitalstudies.org/ojs/index.php/digital_studies/article/view/173/215 (πρόσβαση 10/4/2016).
- High, S., (2010), Telling Stories: A Reflection on Oral History and New Media, *Oral History*, 38(1), 101-112.
- Jessee, E., Zembrzycki, S. και High, S., (2010), Stories Matter: Conceptual Challenges in the Development of Oral History Database Building Software, *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 12(1), διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research, <http://non-re-solving.de/urn:nbn:de:0114-fqs110119> (πρόσβαση 10/4/2016).
- LaCapra, D., (1980), Rethinking intellectual history and reading texts», *History and Theory*, 19(3), 245-276.
- LaCapra, D., (1985), *History and Criticism*, Ithaca and London: Cornell University Press.
- Mink, L., (1974), History and fiction as a modes of comprehension, στο Cohen, R. (επιμ.), *New Directions in Literary History*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 107-124.
- Nitsiakos, V., (2013), Folklore in Greece (1945-1991): The political Dimension of its Orientation and Institutionalisation, στο Boskovic, A. και Hann Ch. (επιμ.), *The Anthropological Field on the Margins of Europe, 1945-1991*, Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle Studies in the Anthropology of Eurasia, Berlin: Lit Verlag, 85-95.
- Passerini, L., (1979), Work ideology and consensus under Italian fascism, *History Workshop Journal*, 8(1), 82-108.
- Polymerou-Kamilaki και Aik., Karamanes, E., (November 2014), «National Ethnology Reports - Greece», *Sief news* 12 (2), 12-17, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.sief-home.org/downloads/newsletters/sief_news_2014_v2.pdf (πρόσβαση 12/7/2016).
- Portelli, A., (1991), *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories: Form and Meaning in Oral History*, Albany: State University of New York Press.
- Portelli, A., (2006), What makes oral history different, στο Perks, R. και Thomson, A. (επιμ.), *The oral history reader*, New York: Routledge, 32-42.
- Raphael, S., (1972), Headington Quarry: Recording a labouring community, *Oral History*, 1(4), 107-122.

- Ricoeur, P., (1984), *Time and narrative*, τόμ. 1, μτφρ. Blamey, K. και Pellauer, D., Chicago: The University of Chicago Press.
- Scatena, M., (2012), Case study: Columbia university oral history master's program and digital projects, στο Boyd, D., Cohen, S., Rakerd, B. και Rehberger, D. (επιμ.), *Oral History in the Digital Age*, Washington, D.C.: Institute of Library and Museum Services, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο Oral History on the Digital Age, <http://ohda.matrix.msu.edu/2012/07/2535/> (πρόσβαση 16/7/2016).
- Shopes, L., (2002), Making Sense of Oral History, στο *History Matters: The U.S. Survey Course on the Web*, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο History Matters: The U.S. Survey Course on the Web, <http://historymatters.gmu.edu/mse/oral/> (πρόσβαση 12/4/2016).
- Smith, G., (2008), The making of oral history, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο Making History, http://www.history.ac.uk/makinghistory/resources/articles/oral_history.html (πρόσβαση 14/4/2016).
- Sipe, D., (1991), The Future of Oral History and Moving Images, *The Oral History Review*, 19(1/2), 75-87.
- Thompson, P., (1986), *The voice of the past: Oral History*, Oxford: Oxford University Press.
- Thomson, A., (1990), Anzac memories: Putting popular memory theory into practice in Australia, *Oral History*, 18(1), 25-31.
- Thomson, A., (2007), Four Paradigm Transformations in Oral History, *Oral History Review*, 34(1), 49-70.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

SUMMARY

IOANNIS KARACHRISTOS, PARASKEVAS POTIROPOULOS

From the ethnographic field into the archive: Organizing a digital storytelling archive in the 21st century

In the novel way of storytelling and recording stories that is being developed, based on recent theoretical and methodological developments in the fields of oral history and ethnography in conjunction with the rapid spread of digital technologies, specialized multimedia data bases play an essential role. Such an effort is being carried out in the Hellenic Folklore Research Centre based on the oral history data base “Stories Matter” which was developed at the “Centre for Oral History and Digital Storytelling”, Concordia University, Canada. The following paper presents the impact of digital storytelling on the Centre’s archive –the advantages and the questions that still remain open– through examples from our research.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ